You are accessing the Digital Archive of the Catalan Review Journal.

Esteu accedint a l'Arxiu Digital del Catalan Review

By accessing and/or using this Digital Archive, you accept and agree to abide by the Terms and Conditions of Use available at http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

A l' accedir i / o utilitzar aquest Arxiu Digital, vostè accepta i es compromet a complir els termes i condicions d'ús disponibles a http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review is the premier international scholarly journal devoted to all aspects of Catalan culture. By Catalan culture is understood all manifestations of intellectual and artistic life produced in the Catalan language or in the geographical areas where Catalan is spoken. Catalan Review has been in publication since 1986.

Catalan Review és la primera revista internacional dedicada a tots els aspectes de la cultura catalana. Per la cultura catalana s'entén totes les manifestacions de la vida intel·lectual i artística produïda en llengua catalana o en les zones geogràfiques on es parla català. Catalan Review es publica des de 1986.

IV. Calders' Short Fiction: Suspensions of (Dis)Belief

Pere Calders: la màgia i els nens
Montserrat Reguant

Catalan Review, Vol. X, (1996), p. 141-144

PERE CALDERS: LA MÀGIA I ELS NENS

MONTSERRAT REGUANT

Pere Calders, en una de les darreres entrevistes de la seva vida, que mai es va arribar a publicar, realitzada l'any 1993 a Barcelona pels nens de l'escola "Sagrada Família", responia que escriure li servia per explicar-se certes coses. Montserrat Roig en una altra entrevista també deia que escriure era per a ella una manera d'explicar-se el món quan el veia d'una forma incoherent. Probablement, l'explicació de M. Roig podria també ésser pertinent al cas de Calders, un autor conscient de dibuixar un canvi de civilització. "Tot el que nosaltres pensàvem de joves ha estat posat en qüestió, tot en religió, en sociologia, en política...tots els nostres valors han estat qüestionats. Això és perquè entrem en una nova era", deia Calders als nens que l'entrevistaven. Calders, doncs, vol explicar-se la incoherència que suposa viure un canvi de civilització i s'explicava aquest canvi d'era subratllant la incongruència que es produeix entre el món considerat real pel fet de ser físic i conegut, i les possibles alternatives a aquest món. I ho feia sobretot amb humor.

Amanda Bath en analitzar l'obra de Calders definia així el seu humor particular: "Les seves descripcions escrites són com el traç dels seus dibuixos, agudes, concises i senzilles, basant el seu impacte en una incongruència prou òbvia entre l'aparença física de la vida real i la seva pròpia visió de situacions alternatives" (212).

En la mateixa entrevista feta pels nens de l'Escola Sagrada Família, Calders manifestava que feia literatura absoluta en els contes, i que quan escrivia articles periodístics ho feia amb una intenció més didàctica. En aquest breu anàlisi de dos contes de Calders voldria assenyalar que, malgrat l'opinió de l'autor, trobem de vegades als contes un objectiu *didàctic*, palpable en l'intent de presentar nous mons o d'oferir possibles alternatives per ampliar horitzons i suavitzar l'entrada a la nova era.

Linda Hutcheon, en estudiar la paròdia, se serveix de l'etimologia de l'arrel: "para", que vol dir "al costat de" o "apropament". Segons aquesta definició, la funció de la paròdia, segons Hutcheon, consistiria a situar les coses en contrast per crear un determinat efecte i per arribar a una conclusió. Precisament, els dos contes en què em centraré, "El núvol guilla" i "Coses que passen", presenten situacions o personatges anòmals i singulars, íntimament units a fets quotidians que passen amb molta freqüència. Es curiós que Pere Calders considerés literatura absoluta el que feia en escriure contes; literatura amb absoluta llibertat; és a dir, sense limitacions d'espai ni de tema. A vegades certes restriccions autoimposades estimulen la pròpia llibertat. Precisament, "El núvol guilla", el primer conte que em proposo d'estudiar, va ésser

creat a partir de restriccions posades per nens. Aquesta n'és la història. Durant quatre anys Calders va fer visites a escoles per a nens; en una de les visites, a l'escola del volcà Bisaroca d'Olot, uns nens de vuit a deu anys li van demanar un conte tot donant-li ja el títol: "El núvol guilla". Les paraules del títol eren generalment les darreres que Calders acostumava a escriure en un text; però en aquest cas "el núvol guilla" se li va imposar de bon principi com a títol. En la introducció del conte l'autor explica el dilema en el qual es va trobar davant el doble significat del mot "guilla". Si donava preferència al nom de l'animal continuava la llista de contes-faula de llarga tradició (Ramon Llull, El Conde Lucanor, La Fontaine...) En canvi, es va decidir pel verb "guillar" que vol dir fugir, desaparèixer, i en sentit figurat perdre l'enteniment (Carreras 824).

En els contes de Calders, les coses, les persones, les paraules poden aparèixer i desaparèixer com per art de màgia. Així passa a "El núvol guilla" i també a "Coses que passen." En els dos contes hi ha núvols, nenes, personatges d'altres mons i passatges d'un món a l'altre. En tots dos contes les nenes són les que hi veuen: en el primer conte el que passa pel cel, i en el segon, el que passa pel carrer. A "El núvol guilla", Glòria, la nena, mira el núvol hores i hores; es concentra, fins que s'adona i aconsegueix veure el que els altres no veuen: la cara de la seva avia. La nena de "Coses que passen" mira de reüll i és capaç de veure el que els seus pares ignoren: "l'extraterrestre" vestit d'escocès. El personatge vestit d'escocès vingut d'un altre planeta afirma que "com que no existim oficialment ningú no hi creu, campem per les nostres amb tota tranquil·litat" (Calders 373). Les nenes, portadores d'un món nou, observen sense limitacions de creences, i per tant hi veuen.

Els pares de la Glòria, la nena de "El núvol guilla", tenen una casa per fugir de la ciutat els caps de setmana a descansar; el camp es converteix en el marc ideal perquè aquesta nena de cinc anys aprengui el que és la màgia. La màgia és una paraula nova, una paraula que la sorprèn quan la sent aplicada a l'impermeable del seu oncle. Quan demana què significa, la seva mare li respon: "Vol dir una cosa rara que no sol fer el que fa tothom."

La mare de la Glòria, atrafegada, es treu la nena del davant i l'envia fora a un lloc que se'ns defineix com "indefinit, espaiós, sense límits." Els límits eren invisibles, la veu de la mare els marcava dient-li que no s'allunyés. En aquest espai il·limitat i limitat alhora és on la Glòria aconsegueix la descoberta del núvol màgic, o, segons la definició del diccionari, del núvol que ha perdut l'enteniment. És màgic segons la nena perquè no fa el que fan els núvols: moure's. La Glòria arriba a aquesta conclusió després d'hores de minuciosa observació: el núvol és gris, modest i estàtic. Aquesta conducta no és la pròpia d'un núvol, pensa la nena.

A "Coses que passen" també hi ha un núvol que s'interposa: "En aquell moment va condensar-se un nuvolet de vapor al volt del cap de l'extraterrestre [...] Es va sentir una veu apagada, que sortia qui sap d'on i tenia una dolça modulació, però sorda, com si hagués de travessar un entrellat de fils invisibles" (Calders 374). En aquest conte, la màgia envolta el personatge disfressat d'escocès, uniforme que tria aquest extraterrestre vingut d'una altra galàxia. La Glòria observa el núvol. La nena de "Coses que passen" mira el personatge d'una altra galàxia vestit d'escocès, portant un cistellet de maduixots a la mà, mentre els pares de la nena passen sense adonar-se de la seva presència. El personatge vestit d'escocès és enviat a Barcelona per diferents missions: s'ha d'exportar mostres de fruites, un Guernica, i porta un missatge importantíssim a la Terra.

La màgia continua. A "El núvol guilla", la Glòria parla amb el núvol, tot i que el núvol no li respon: "Hi ha sentiments que es poden transmetre sense necessitat de diàleg." La nena està establint una relació d'amistat amb el núvol quan la mare li diu: "No vull sentir més tonteries sobre aquest núvol. Els núvols no es queden, ni viuen ni res." L'oncle de la Glòria, convidat pels pares de la nena, vol fer una foto d'un arbre, però el núvol s'hi interposa. Intenta diferents lents sense èxit, mentre el núvol continua com un barret tossut a la punta de l'arbre. Ni la tecnologia més avançada del segle vint no és capaç de captar aquest arbre tapat pel núvol.

La Glòria no fa cas de les paraules de la seva mare perquè acaba de veure en el núvol la cara de la seva estimada àvia, morta ja fa temps. L'oncle segueix sense poder fer la foto, i en aquell moment de tensió la nena comença a plorar mentre diu: "el núvol se les guilla". Aleshores la mare intentant comprendre la Glòria diu per consolar-la: "Potser ha anat a dormir"... "oi que si tanques els ulls encara la veus?" "Sí" "Tu l'has aconseguit retratar, i el tio Daniel, no. Mentre la recordis la tindràs sempre amb tu." La mare l'ha consolat i distret, aportant una nova màgia que alleuja la nena, que prova si la màgia funciona obrint i tancant els ulls sense parar, i el núvol amb la cara de l'àvia ve cada vegada a la cita.

En el cas de "Coses que passen" recordem que tant el pare com la mare ignoren completament l'extraterrestre disfressat d'escocès. L'aparença estrafolària més aviat no fa atractiu l'extraterrestre. El món de les aparences acceptat com a real compta més que el contingut del missatge que el marcià vol transmetre als habitants de la Terra.

A "El núvol guilla" la distracció que li proporciona la mare permet a la filla de continuar vivint la màgia; en canvi a "Coses que passen", la distracció allunya la protagonista del personatge màgic. Curiosament, en contra del que acostuma a passar en Calders, en tots dos casos la distracció és viscuda per una dona.

A "El núvol guilla" la visualització de l'àvia en el núvol té una vir-

tut gairebe terapèutica. Després de molts i molts anys la Glòria tancarà els ulls i encara veurà el núvol i la cara de la seva estimada àvia. La màgia i el seu món, després de ser qüestionats, han triomfat. La mare de la Glòria li ha ensenyat a veure-hi amb els ulls tancats. La Glòria, en aquell espai obert i il·limitat i limitat alhora, ha après quelcom d'important: a fer fotos sense càmera fotogràfica i a arribar a un món més enllà de la tecnologia.

A "Coses que passen" el protagonista somnia despert. Les coses que li passen podrien passar-li dormint, si somniés quan dorm. Però és de dia que somnia. Podria dir parafrasejant el poeta J.V. Foix, "És quan dormo que hi veig clar", o recordar el monòleg de Segismundo de *La vida es sueño*: "toda la vida es sueño y los sueños, sueños son" (Calderón 189). Calders presenta un món fictici, que tant pot ser un món màgic com un món somniat, ben íntimament unit amb el que s'acostuma a anomenar real i que se'ns presenta qüestionat.

Calders ofereix un pont per travessar aquest canvi d'era, i de segle, amb humor i màgia; però el pont és, de vegades, precari. En el primer conte "El núvol guilla", podem passar el pont. En el segon, en canvi, el contacte és imperfecte: el missatge que el personatge vestit d'escocès ens duia no ens serà revelat.

MONTSE REGUANT

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, LOS ANGELES

REFERÈNCIES

- BATH, Amanda. *Pere Calders: Ideari i Ficció*. Trad. Jordi Fernando. Barcelona: Edicions 62, 1987.
- CALDERÓN DE LA BARCA, Pedro. *La vida es sueño*. Madrid: Taurus, 1992.
- CALDERA, Pere. *Obres Completes*. Vol. IV. Barcelona: Edicions 62, 1988.
- Entrevista* no publicada. Barcelona: Escola Sagrada Família, 1993.
- CARRERAS, Joan. *Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1982.
- FOIX, J.Vicens. "Es quan dormo que hi veig clar." *Antologia de la Literatura Catalana*. Barcelona: Andros, 1981.
- REGAZZONI, Montserrat. *Cuatro novelistas españolas de hoy, estudios y entrevistas*. Milano: Cisalpino-La Goliarda, 1984.
- SERRANO, Sebastià. "Cal normalitzar també el món no verbal". *Cultura*. Barcelona: Juny 1990.